

ХVІІ КОНГРЕС СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЛІКАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОГО НАУКОВОГО КОНГРЕСУ

Тернопіль, 20–22 вересня 2018 року

УДК 61(063)
К64

Редколегія: Корда М.М., Базилевич А.Я., Дзюбановський І.Я., Галайчук І.Й., Андрейчин М.А.,
Тищук М.М., Яніна А.М.

Рецензенти: Боярчук О.Р., Вадзюк С.Н., Геряк С.М., Кліщ І.М., Лучинський М.А., Маланчук Л.М.,
Небесна З.М., Сатурська Г.С., Сміян С.І., Швед М.І., Шкробот С.І., Шульгай А.Г.

XVII конгрес Світової Федерації Українських Лікарських Товариств / матеріали міжнар.
К64 наук. конгресу, м. Тернопіль, 20-22 верес. 2018 р. / редкол.: М.М. Корда та ін. – Тернопіль :
ТДМУ, 2018. – 358 с.
ISBN 978-966-673-335-4

У матеріалах XVII конгресу СФУЛТ висвітлено історію українських лікарських товариств у світі, проблеми охорони громадського здоров'я в Україні, подано актуальні питання хірургії, бойової травми, терапії, акушерства, гінекології, педіатрії, неврології, інфекційних хвороб, стоматології тощо, представлено досягнення фундаментальної та експериментальної медицини, показано роль видатних вчених у формуванні українських медичних шкіл, підкреслено історичне значення 100-літнього ювілею утворення «Міністерства Народного Здоров'я Гетьманату».

УДК 61(063)

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ШКОЛА ПРОФЕСОРА М.Ф. ДАНИЛЕВСЬКОГО

БОРИСЕНКО А.В., ДІКОВА І.Г.

м. Київ, Національний медичний університет імені О.О.Богомольця

9 травня 2018 року виповнилось би 96 років від дня народження доктора медичних наук, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії України, академіка Української Академії наук національного прогресу і академії наук Вищої школи України, професора **Миколи Федоровича Данилевського**.

М.Ф. Данилевський народився 9 травня 1922 року в селі Монастирище Ічнянського району Чернігівської області. У 1941 році вступає до Київського військового медичного училища, після закінчення якого знаходився в діючій армії. З цього часу починається медична діяльність Миколи Федоровича. Працюючи воєнним фельдшером у складі діючої армії в період Великої Вітчизняної війни, він пройшов бойовий шлях, на різних фронтах, брав безпосередню участь в боях за звільнення Вітчизни від німецьких і японських мілітаристів. Це були перші життєві уроки жорстокої реальності, формування професійних якостей і громадянських позицій.

Після закінчення Великої Вітчизняної війни і демобілізації з рядів армії Микола Федорович Данилевський у 1947 році вступає до Київського медичного стоматологічного інституту. Вся подальша творча доля Миколи Федоровича пов'язана з Київським медичним інститутом ім. О.О. Богомольця, нині Національним медичним університетом імені О.О. Богомольця. Після успішного закінчення вузу, а потім клінічної ординатури у 1952 році М.Ф. Данилевський обирається на посаду асистента кафедри терапевтичної стоматології Київського медичного інституту. В 1955 році М.Ф. Данилевський захищає кандидатську дисертацію на тему: **«Клиника и лечение воспаления десневого сосочка»**. У 1959 році обирається на посаду доцента кафедри терапевтичної стоматології, а з 1968 року – на посаду завідувача цієї ж кафедри. У 1968 році М.Ф. успішно захищає докторську дисертацію на тему **«Патогенез, клиника и лечение пародонтоза (клинико-экспериментальное исследование)»**. У цьому ж році йому присвоєно вчене звання професора.

Протягом всього періоду діяльності в Київському медичному інституті М.Ф. Данилевський перебував також на адміністративній роботі. З 1958 року до 1959 року та в 1967–1968 роках він був деканом стоматологічного факультету. З 1980 року до 1984 року працював проректором інституту з лікувально-консультативної роботи, виробничої практики та інтернатури.

Професор М.Ф. Данилевський – визначний вчений-стоматолог, його ім'я добре відоме в Україні і за кордоном. Він зробив вагомий внесок в організацію вищої стоматологічної освіти, підготовку науково-педагогічних і лікарських кадрів, розвиток вітчизняної науки. Його багатогранна діяльність характеризується значним впливом на становлення і наступний розвиток цих проблем в Україні.

Переважна більшість монографій, виданих професором М.Ф. Данилевським та його учнями, є підручниками чи навчальними посібниками, вони рекомендовані Головними управліннями закладів освіти МОЗ колишнього Союзу чи України для студентів стоматологічних факультетів.

У 2002 році в Україні вийшов у світ перший том першого підручника «Терапевтична стоматологія», який підготовано в чотирьох томах.

Протягом кількох десятиліть ще в колишньому СРСР професор М.Ф. Данилевський очолював секцію з терапевтичної стоматології Центральної методичної комісії союзного міністерства охорони здоров'я та МОЗ України.

За його участю було створено дві союзні навчальні програми з терапевтичної стоматології та новітні програми (1994, 1997) з цієї ж дисципліни для вузів України.

Керуючи кафедрою терапевтичної стоматології столичного вузу, професор Микола Федорович Данилевський зробив значний внесок в її розвиток, піднесення її кадрового потенціалу, зростання наукової і навчально-методичної діяльності, організації і формування якісно нової навчальної клінічної бази для студентів стоматологічного факультету. Високі організаційні здібності, невичерпний талант керівника, лікаря, педагога і науковця дозволили втілити в життя ідею створення клінічної навчальної бази, структура і функціональна діяльність підрозділів якої були підпорядковані потребам навчального процесу (відділення одонтології і ендодонтії, захворювань

пародонта і слизової оболонки порожнини рота, нейростоматології, лабораторної діагностики, спеціалізованої фізіотерапії).

Пріоритетним в педагогічній діяльності професора М.Ф. Данилевського є розробки з питань наочності викладання. Серед них важливе значення для удосконалення навчального процесу мають підготовлені ним та його учнями навчальні кінофільми. За його сценаріями на клінічній базі кафедри терапевтичної стоматології за участю співробітників кафедри і фахівців з наукового кіно створено 11 навчальних кінофільмів, 7 з яких за рішенням Центрального методичного кабінету з питань кінофікації навчального процесу колишнього союзного міністерства охорони здоров'я тиражовано для всіх профільних факультетів медичних вузів. 5 навчальних кінофільмів відзначені дипломами і преміями престижних фестивалів навчальних кінофільмів.

За результатами власних досліджень підготовлено і видано 4 комплекти навчальних слайдів з патаномічної діагностики захворювань слизової оболонки порожнини рота. Велику популярність серед студентів, інтернів, лікарів, викладачів здобули талановито підготовлені за змістом і художнім оформленням **«Атлас захворювань слизистої оболонки порожнини рота і губ»** (співавт. Е.В. Боровський, 1981, 1991) та атлас **«Заболевания пародонта»** (співавт. Е.А. Магид, Н.А. Мухин, В.Ю. Миликевич, 1993, 1999). Світове визнання отримало нове видання **«Заболевания слизистой оболочки полости рта»** (співавт. В.К. Леонтьев, О.Ф. Несін, Ж.І. Рахній. М. : Медицина, 2001).

За ініціативою професора М.Ф. Данилевського на кафедрі терапевтичної стоматології створено один з перших в Україні методичний кабінет, який є базою для самостійної позаурочної роботи студентів, методичного і наочного забезпечення навчального процесу, обміну досвідом роботи викладачів, інформації про педагогічні і фахові новини. Протягом навчального року його послугами користуються 5–6 тисяч студентів, інтернів, слухачів ФПК і викладачів.

Очолювана професором М.Ф. Данилевським кафедра терапевтичної стоматології як опорна стала першою в країні базою підвищення кваліфікації викладачів профільних кафедр медичних вузів. Тут проходили підготовку завідувачі кафедр, доценти й асистенти усіх 48 стоматологічних факультетів колишнього Союзу, нині обмінюються досвідом роботи й удосконалюють знання викладачі 10 вузів України.

Професор М.Ф. Данилевський створив наукову і кадрову школу в галузі терапевтичної стоматології. Під його керівництвом підготовлено 14 докторів наук і понад 50 кандидатів наук. Більшість його учнів працюють у вищих навчальних закладах викладачами, 12 із них керують кафедрами в Україні, країнах СНД та за кордоном.

Широким визнанням і високою оцінкою плідної роботи професора М.Ф. Данилевського на ниві освіти є обрання його академіком академії наук Вищої школи України.

М.Ф. Данилевський зробив великий внесок у розвиток вітчизняної науки. Основний напрямок його наукових досліджень пов'язаний з вивченням однієї з актуальних проблем стоматології – дослідженням патогенезу, клініки, діагностики, профілактики і лікування хвороб пародонта.

Вивчення питань етіології й патогенезу хвороб пародонта дозволило М.Ф. Данилевському вперше створити їх експериментальні моделі (Е-гіповітаміноз, функціональні порушення центральної нервової системи, стрес). Значна частина досліджень автора присвячена вивченню ролі гіпо- та авітамінозів (С, Е, Р тощо) в патогенезі захворювань пародонта. Ним виявлено зв'язок їх розвитку з місцевим С-гіповітамінозом, причиною якого можуть бути зубні відкладення.

Професор М.Ф. Данилевський вперше в нашій країні створив експериментальну модель пародонтиту в умовах утримання тварин на дієті, збідненій на вітамін Е. Отримані в експерименті дані про морфологічні зміни в тканинах пародонта підтверджено результатами клінічних спостережень, на базі яких розроблено рекомендації щодо використання вітамінних антиоксидантів для лікування і профілактики захворювань пародонта.

Оригінальні дослідження проведено М.Ф. Данилевським по вивченню зв'язку змін у тканинах пародонта з функціональними порушеннями центральної нервової системи, які викликані стресом в умовах застосування природних подразників.

Багаторічний досвід вивчення гемомікроциркуляції пародонта як в умовах експерименту, так і клініки, з використанням функціональних, морфологічних і біохімічних методів дозволив обґрунтувати особисту точку зору про роль судинних порушень у патогенезі хвороб пародонта. Комплексними клініко-морфологічними і біохімічними дослідженнями виявлено початкові зміни судинного русла тканин пародонта, що стосуються найтонших ензимних порушень, зниження

енергетичного забезпечення, окисно-відновних процесів. Подальший розвиток патологічного процесу характеризується динамічною фазністю ураження мікросудин пародонта, залежністю структурних змін в тканинах пародонта від ступеня порушення гемомікроциркуляції. М.Ф. Данилевським та його учнями досліджено стан регуляторних процесів, зокрема, біологічно активних речовин – калікреїн-кінінової системи – у структурах пародонта і біологічних середовищах організму та їх ролі в патогенезі пародонтиту. На основі цих даних розроблено оригінальні методи комплексної дії на мікрогемодинаміку пародонта з лікувальною і профілактичною метою.

Значну долю в дослідженнях проф. М.Ф. Данилевського займають питання особливостей діагностики і клініки захворювань пародонта. Багаторічний досвід і різнобічне клініко-лабораторне вивчення особливостей перебігу хвороб пародонта дали можливість науково обґрунтувати і створити класифікацію хвороб пародонта, яку внесено до навчальної програми з терапевтичної стоматології для студентів стоматологічних факультетів медвузів України, а також рекомендовано для практичного застосування в клінічній пародонтології.

Найбільш важливі напрямки досягнутих М.Ф. Данилевським результатів досліджень у пародонтології розвинені його численними учнями і послідовниками (Г.М. Вишняк, Л.О. Хоменко, А.П. Грохольський, А.М. Політун, Н.А. Колссова, Е.Е. Керімов, І.С. Мащенко, І.П. Горзов, Т.Д. Заболотний, А.В. Борисенко, А.М. Заверная, А.М. Хоцяновський, О.Ф. Несін, В.В. Мохорт, Т.Ф. Лихота, Г.Ф. Лещук, А.І. Пушенко, А.І. Рубан, В.Я. Даценко, Н.М. Ткачук, Н.А. Зелінська, Т.О. Солнцева, Л.В. Іщенко, Л.В. Стрюк, Б.В. Антонішин, Н.В. Петраш, В.С. Гриник, О.І. Чепіга, Т.А. Беленчук, І.О. Головня, М.Г. Синиця, І.Г. Сергеева, Б.О. Ревенок, Н.В. Колесова).

Поряд з глибинним вивченням хвороб пародонта М.Ф. Данилевський провів серйозні дослідження з питань клініки, діагностики та лікування й профілактики захворювань слизової оболонки порожнини рота. Серед них найбільш вагомими науковими працями, присвяченими кератозам. Запропоновано класифікацію кератозів слизової оболонки порожнини рота і червоної кайми губ, розроблено нові методи діагностики та лікування. Ці дослідження знайшли узагальнення в монографії **«Кератозы слизистой оболочки полости рта и губ»** (співавтор. Л.І. Урбанович).

Питанням діагностики та лікування захворювань слизової оболонки порожнини рота присвячені наукові праці численних учнів Миколи Федоровича (Л.І. Урбанович, Л.О. Хоменко, Л.Ф. Сидельникова, А.М. Заверная, Л.Г. Швець, С.В. Забишна, Г.В. Відерська, Н.І. Коваль, К.К. Байбулова, Т.М. Волосовець).

Вагому частку складають роботи професора М.Ф. Данилевського та його учнів по розробці і впровадженню в практику нових методів і засобів діагностики та лікування в терапевтичній стоматології,

М.Ф. Данилевським та його учнями (Л.О. Хоменко, Л.Ф. Сидельникова, Л.Г. Швець, Г.В. Відерська, О.Ф. Несін) виконано фундаментальні та прикладні дослідження в області клінічної ензимології і вивчені механізми участі протеолітичних ферментів у розвитку захворювань пародонта та слизової оболонки порожнини рота. Запропоновано, науково обґрунтовано і впроваджено в практику використання протеолітичних ферментів тваринного і мікробного походження та їх інгібіторів в стоматології. За розробку теоретичних основ медичної ензимології і впровадження ензимотерапії в практику у 1987 р. М.Ф. Данилевського відзначено Державною премією України.

Спільно з фармакологами, М.Ф. Данилевським та його учнями (В.В. Мохорт, О.Ф. Несін, О.І. Рубан, Я.П. Астапенко, Т.М. Волосовець) розроблено і впроваджено в практику ефективний препарат багатоспрямованої дії з групи нестероїдних протизапальних препаратів – натрієву сіль мефенамінової кислоти. Препарат знайшов широке застосування при лікуванні ускладненого карієсу, виразково-некротичних уражень слизової оболонки порожнини рота та хвороб пародонта. Отримано 7 патентів країн Європи і США.

Грунтовно досліджено М.Ф. Данилевським та його учнями (А.П. Грохольський, М.Ф. Противень, О.Ф. Несін, І.М. Лисенко, Л.Д. Оконська, А.М. Політун) механізми впливу низьких температур, гіпогіпертермії на тканини порожнини рота, розроблено показання та методику їх застосування для лікування захворювань пародонта і слизової оболонки порожнини рота. Спільно з професором А.П. Грохольським та фахівцями НДІ низьких температур теоретично обґрунтовано і запропоновано конструкції робочих кріоінструментів для застосування в стоматології з використанням універсальних кріоустановок. Ряд цих робіт відзначено медалями і дипломами на вітчизняних та міжнародних виставках.

Широке застосування в практичній стоматології знайшли метод і апарат для вакуум-кюретажу пародонтальних кишень у хворих на генералізований пародонтит, розроблені автором та його учнями (*А.П. Грохольський, В.Я. Даценко*).

Під керівництвом проф. М.Ф. Данилевського вперше в експерименті для стимулювання остеобластичної функції кісткової тканини, активізації репаративного остеогенезу у хворих на генералізований пародонтит отримано специфічну остеогенну цитотоксичну сироватку (*О.Ф. Несін*).

Важливе практичне значення мають наукові обґрунтування та практичні пропозиції щодо використання медичних сорбентів для лікування захворювань слизової оболонки, ускладненого карієсу.

М.Ф. Данилевським та його учнями розроблено і впроваджено в клініку оригінальні прописи лікувальних пов'язок, плівкових матеріалів, мобілізованих лікарських форм, фітопрепаратів (*Л.О. Хоменко, Л.Ф. Сідельникова, В.В. Мохорт, І.Г. Дікова, Л.Г. Швець, Б.В. Антонішин, М.І. Рахній, Г.І. Пушкар та ін.*).

Науково обґрунтовано і удосконалено фізичні методи лікування захворювань пародонта і слизової оболонки порожнини рота (*Г.Ф. Лещук, М.Ф. Противень, А.П. Грохольський, А.М. Політун, В.І. Виялко, О.Ф. Несін*).

Вперше в Україні під керівництвом проф. М.Ф. Данилевського було організовано нейростоматологічне відділення, а його учнями вивчено патогенез, особливості клініки і діагностики захворювань нейростоматологічного характеру, розроблено засоби ефективної терапії (*Є.С. Яворська, М.Ю. Антоненко, Т.К. Бешарова, Л.Д. Оконська*).

Неординарні організаційні здібності, всебічний підхід до наукових і практичних проблем стоматології дали можливість М.Ф. Данилевському з метою втілення наукових доробок у лікувальний процес і подальшого удосконалення організувати на базі кафедри кілька науково-методичних практичних центрів: пародонтологічного, нейростоматологічного, фізіотерапевтичного.

Роботи проф. М.Ф. Данилевського останнього десятиліття та його учнів (*І.П. Горзов, А.М. Політун, А.М. Потапчук*) були присвячені науковому обґрунтуванню, розробці і впровадженню в практику комплексної системи первинної профілактики карієсу та хвороб пародонта в регіонах з біогеохімічним дефіцитом фтору та йоду з використанням йодовано-фторованої харчової кухонної солі.

Досвід фторування та йодування харчової кухонної солі та застосування її для первинної профілактики стоматологічних захворювань схвалено ВООЗ (1992). За результатами досліджень складено міждержавну комплексну програму ВООЗ з питань дослідження фторування солі для профілактики стоматологічних захворювань у населення Білорусі, Росії та України (1994).

Результати наукових досліджень М.Ф. Данилевського опубліковано в 306 друкованих працях, в тому числі 17 монографіях, відображено в 30 авторських свідоцтвах, патентах.

Його багаторічні наукові роботи отримали визнання не тільки в Україні, а й за кордоном. Їх відмічено золотими і бронзовими медалями на вітчизняних і міжнародних виставках, Державною премією України.

За успіхи в підготовці науково-педагогічних кадрів, досягнення в наукових дослідженнях, внесок у розвиток вітчизняної стоматології професору М.Ф. Данилевському присвоєно почесне звання Заслуженого діяча науки України.

За активну участь у Великій Вітчизняній війні та плідні творчі і трудові досягнення М.Ф. Данилевського нагороджено 40 орденами і медалями.

Багатогранною була суспільна діяльність проф. М.Ф. Данилевського. З 1975 р. його було обрано Головою Українського наукового товариства стоматологів, а в 1995 році – Президентом асоціації стоматологів України. Протягом двох десятиліть він був головним редактором міжвідомчого республіканського збірника «Стоматологія». Тривалий час був членом редколегії союзного журналу «Стоматологія», співредактором Великої медичної енциклопедії, головою всесоюзної комісії АМН колишнього СРСР «Хвороби пародонта», головним редактором українсько-польського журналу «Новини стоматології», головою редакційної ради журналів «Вісник стоматології», «Дентальні технології».

У 1994 році Миколу Федоровича Данилевського обрано академіком Української академії наук національного прогресу, а у 1996 році – академіком Академії наук Вищої школи України.

Тривалий час з 1994 року по 2005 р. М.Ф. Данилевський очолював створену Асоціацію стоматологів України.

Багатогранна діяльність Асоціації – однієї з перших громадських професійних організацій в нашій державі – постійно розширюється, зростає її вплив на функцію державних стоматологічних структур. Саме з ініціативи президента Асоціації професора М.Ф. Данилевського, пріоритетними в діяльності асоціації стали такі питання як поліпшення матеріально-технічної бази стоматологічних закладів, освоєння і впровадження в клінічну практику нових технологій, матеріалів світового рівня, удосконалення післядипломної освіти лікарів-стоматологів, розвиток приватної стоматології, правові аспекти роботи лікаря стоматолога, медичне страхування, захист професійної діяльності стоматологів. Як президент АСУ, фахівець, громадянин України професор М.Ф. Данилевський важливе значення надає питанням розвитку матеріальної бази стоматології, всіляко підтримує вітчизняного виробника. За його підтримки отримали шлях у виробництво наукові розробки першого українського пломбувального матеріалу (фірма «Оксомат») стоматологічних установок (фірма «Сатва») тощо.

Професором М.Ф. Данилевським було започатковано інформаційно-освітню діяльність Асоціації стоматологів. Ним закладено методичні основи створення і функціонування науково-навчального центру АСУ «Стоматологія».

Поглиблені навчальні програми короткотермінових циклів дозволяють значно поліпшити практичне удосконалення лікарів, освоєння сучасних технологій лікування і профілактики.

За ініціативою професора М.Ф. Данилевського Асоціацію стоматологів України було прийнято постійним членом Всесвітньої Федерації стоматологів, а президента обрано членом парламенту цієї міжнародної організації.

Професор М.Ф. Данилевський активно працював у медичному співтоваристві України «Пульс України», стратегічною метою якого є забезпечення якісної медичної допомоги кожному громадянину держави. В числі відомих вчених, провідних фахівців професор М.Ф. Данилевський підписав спільну Декларацію Президента України Л.Д. Кучми і медичного співтовариства про об'єднання зусиль для розробки і реалізації довгострокової політики, спрямованої на зміцнення здоров'я громадян України і створення нової національної системи охорони здоров'я.

Серед громадських об'єднань в Україні Асоціація стоматологів однією з перших ініціювала активну підготовку до проведення Першого Всеукраїнського форуму громадських організацій сприяння охороні здоров'я населення, який відбувся в травні 2002 р.

Талановитий лікар, педагог, досвідчений вчений, здібний організатор, добра, чуйна, щира, скромна людина, Микола Федорович Данилевський зробив суттєвий внесок в організацію і розвиток стоматологічної освіти, науки і практичної стоматології в Україні. На жаль, 17 грудня 2006 р. на 84-му році **Данилевський Микола Федорович** пішов з життя. Його добрі діла заслуговують на належну пам'ять нащадків.

ВІДЗНАЧЕННЯ «СЕРТИФІКАТАМИ ПРО ВИЗНАННЯ» АМЕРИКАНСЬКОГО МІЖНАРОДНОГО АЛЬЯНСУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ СПІВРОБІТНИКІВ КАФЕДРИ ГЕМАТОЛОГІЇ І ТРАНСФУЗІОЛОГІЇ (ДО 100-РІЧЧЯ НМАПО ІМЕНІ П.Л. ШУПИКА МОЗ УКРАЇНИ ТА 50-РІЧЧЯ ЗАСНУВАННЯ КАФЕДРИ)

ВИДИБОРЕЦЬ С.В., Гайдукова С.М.

*м. Київ, Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика
МОЗ України*

Співробітники кафедри гематології та трансфузіології Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика МОЗ України в грудні 2017 р. отримали «Сертифікати про визнання» Американського міжнародного альянсу охорони здоров'я (АМАОЗ). У «Сертифікаті